

SOLSKI PRIJATEL.

Izhaja vsak torek na pol poli in velja na leto 2 fl. 12 kr. po pošti, 2 fl. brez pošte.

Číslo 17. V torek 20. aprila 1852. **I. tečaj.**

Ljudska šola.

Od učnega načina (Lehrform, Lehrmethode).

Težka reč je dobro prašovati, — pa še težja odgovore učencov dobro rabiti; zakaj večkrat res prav čudno odgovorijo.

Kako taj ima učitelj odgovore učencov rabiti?

Zastran odgovorov naj si učitelj sledeče pravila vedno pred očmi ima:

1. Učitelj naj terdno na to gleda, da učenci u svojih odgovorih prašanje vselej ponove in glasno, čisto in jasno odgovarjajo; zakaj s tim jih prisili, tiho biti in dobro paziti, dalej s tim njih pamet vadi in zboljša, in, kar je posebno veliko vredno, jih vadi lepo in pravilno govoriti.
2. Naj učenci odgovorijo kar si bodi, učitelj mora pohleven, poterpežljiv in prijazen ostati, in ne sme se jezati, vpiti in razbijati. Pravi in zvesti učitelj se vsacega odgovora, naj bode še tako narobe, rad poprime, se ga terdno derži in ga tako obrača, da tudi š njim svoj cil in konec, ako ravno malo pozdej in počasnej, slednič vendar doseže.
3. Ako učenec dobro in prav odgovori, naj ga učitelj merno pohvali, ter mu svojo zadovoljnost pokaže. Zgoditi se more, da je učenec le samo slučajno (zufällig) in slepo prav odgovoril, da ne zastopi, kar je se iz glave naučil in odgovoril, alj da so mu odgovor drugi prišeptali. Ako učitelj kej takega misli alj vidi, naj bolj na tanjko in bolj obširno poprašuje, naj svojo prašanje malo drugače oberne, ter naj da učenec svoj odgovor malo razloži in dokaže.

4. Ako učenec čisto nič ne odgovori, naj učitelj dobro prevdari od kod to? Strašljive alj tumpaste učence je treba prijazno in ljubeznivo nagovoriti, njim serce dati in potem jih prav kaj lehkega prašati.

Nepokojne in nepozorne je treba malo čakati, da se zavejo in k sebi pridejo, po tem rezo in kratko posvariti in včasih tudi osramotiti. Dobro je reči: „dosedaj si vedno dobro pazil, — nadjal sem se, da si tudi sedaj, — čudo mi je in tudi boli me!“ —

5. Ako učenec nepopolno odgovori, je treba ga dalje poprašovati in rokovoditi, da to, kar u odgovoru še menjka, pristavi in dopolni. Postavim, učitelj praša: „iz čega obstoji človek,“ učenec pa odgovori: človek obstoji iz trupla. Tu je treba dalje prašati: „iz čega še obstoji človek?“ alj pa: „s čim je Bog nadahнул truplo prvega človeka, da živi?“ Alj pa reči mu, da pripoveda, kako je Bog prvega človeka stvaril? in ga zraven opomni na truplo in dušo človeško, kakor dva dela, iz kterih človek obstoji, — in slednič ga spet poprašaj: iz čega taj obstoji človek?“

6. Ako učenec krivo odgovori, je treba prašanje še enbart jasno staviti, potem tako prašovati, da sčasom na pravi odgovor zadene, alj pa, da učenec sam spozna, kako krivo je odgovoril. Postavim, učitelj praša: „alj je prav, da svojemu bližnjemu vselej in na vsako vižo pomagamo?“ učenec pa odgovori: Ja! — Sedaj učitelj naj koj praša: „alj je prav, da krademo in od tega bogaimo dajamo?“ —

7. Ako učenec sméšno in neumno odgovori, se mora učitelj smeha braniti in modro deržati, naj bi se še tako siliti moral; alj kar bode cela šola še večji hrup zagnala in smeha ne bode ne konca ne kraja; treba je tudi otroke opomniti, da se tudi njim zareči in kaj takega prigoditi zamore; slednič naj učenca, ki je smešno odgovoril, še enbart ravno tisto popraša in mu vkaže dobro paziti in prej to prevdariti, kar misli odgovoriti. Slednič:

8. Naj pa učenec čisto nič ne odgovori, alj pa nepopolno, krivo, alj sméšno in neumno, vselej je treba, da učitelj pred vsm

drugim pomisli in sam sebe popraša: od kod to? alj sem jaz tega uzrok alj otrok? Ponižen in pravičen učitelj bode večbart spoznal in obstati moral, da je on tega kriv; on je morebiti pretežko, predolgo, alj zamotano prašal. To naj koj hitro, pa vendar zavolju učencov, varno in modro popravi, da svojemu imenu in svojej česti ne škoduje.

Kako postane učitelj dober katehet?

Vsako reč se je treba učiti in vaditi, toraj tudi ovo imenitno in težko reč, učence dobro prašati in njene odgovore modro rabiti.

Da učitelj postane dober katehet, je treba:

- a) s otroci obilno in večbart se obhoditi, in tudi zvunaj šole se s njimi pogovarjati;
- b) na vsaki nauk se dobro pripraviti. Prevadari taj že doma, kaj bodeš u šoli učil, — premisli, kako bodeš svoj predmet razjasnil, ktere povesti, izglede, prislovice itd. bodeš povedal; — kaj bodeš katehetiško in sokratiško (razloživno in složivno) učil; — preduhtaj, kako bodeš začel, kako dalje postopal, — zapiši si bolj imenitne prašanja in tudi pristavi, kako misliš da bodo učenci blizo odgovorili.

Po dokončanem nauku pa preresetuj odgovore učencov, ter pretresi in preglej, kako ti je od rok šlo, kje ti je morebiti spodletelo, kaj imaš prihodnič popraviti in zboljšati, čega posebno se ogibati in varvati. . . . Slednič je treba:

- c) dobre katehete in učitelje poslušati alj pa saj čitati (brati). Zapiši, kar ti je posebno dopadlo, poskusi, kak naučni predmet ravno tako razlagati in u šoli tako učiti, kakor si od njih vidil alj u kakej knjigi bral. Pa vendar preveč se potujčiti in preveč siliti, tudi škoduje; le samo opice vse slepo posnemajo, — umen človek vse poskusi, pa tudi vse pretrese in le to posnema, kar se njemu najboljše in najlepše prileže. —

Kako zgubijo starši in učitelji ljubezen otrok?

To se zgodi:

1. Če se premalo s otroci pečajo in raji po veseljicah lavkajo,
2. Če nemajo sočutja do otrok; so merzli, kadar se otroci ljubeznivo in brižljivo do njih obnašajo, ali clo nad otroci revkajo.

3. Če oni nobenega veselja ne pokažejo, ako otroci lepo igrajo, se radujejo in kaj novega znajdejo.
4. Če jim nedolžnih iger in veselja ne dovolijo.
5. Če se bolj oistro, kot ljubeznivo s otroci obhodijo.
6. Če ne govorijo vselej resnice, se jim kaj nalažejo, ako ravno za šalo.
7. Če se starši vzajemno po ljubezni svojih otrok poganjajo in eden drugega u škodo prehitē.
8. Če oče pred materjo, ali kar se večidel zgodi, mati pred očetom straši, in kako napako očetu prikrivati in tajiti velji.
9. Če starši dobro živē, se gostujejo in radujejo ali zapravljajo; otroci pa med tim gladujejo in stergani hodijo.

P. Musi.

Kosilice slēpe babice.

(Dalje.)

Ljudomili otrok.

Dragotin Lidon je bil ljubeznjiv deček in dobrega serca, on ni mogel viditi nikogar terpeti, da bi v svojem sercu žalosti ne občutil. Njegovi starši so bili bogati, pa jih je veselilo na deželi živeti, kjer so celo leto ostali, misleči v mesto le tedaj verniti se, kadar bi jim zadelj otroške reje potreba bilo. Te čas je Dragotin prosto in svobodno živel, niso zaperli ga nikdar v lepo stanico ali krasen voz, tudi ga niso žugali dragih oblačil nositi, da bi se bal jih oguliti ali stergati. Na zrak je rad hodil in v letanju noge vježbal (vadil), kar mu priložnost in zadovoljnost daja, kmetiče in otročiče njegove starosti in še manjše vse že pri hasnih dēlih viditi, da so že u stanu svojim staršem v marsikterih koristnih rečih pomagati.

Kadar je kakega fantiča za njegove moči pretežko breme nesti vidil, mu hitro pomaga, pa še nekaj všečnega prireče, da ga potolaži in razveseli.

V hudej zimi, ko je do kolena snega padlo in že vsrēnil se, pretergajo se polske dela, delavci pa padejo u veliko revščino. Kteri so veliko družino imeli, jim je le malo manjkalo, da bi ne morali viditi, svoje otročiče od mraza in glada pomirati.

Dragotina je prignalo, prehodov zderžati se. On je rad na ledu derkal se, pa pade enkrat, da ga je na nektare dneve v posteljo podjalo; njegova mati pa, da bi se mu taka nesreča nikolj več ne prigodila, mu ojstro prepove od doma iti; dovoli mu pa vendar na zidu pri hišnih vratih sedeti. Vzame nekoliko pesti prosa in konopljenega semena, ter ga meče vesel lačnim pticam, ki so okoli njega sbirale se.

Nagloma se sever vdigne, da je skorej mraza oterpnul, zatorej vstane in misli v hišo podati se; pa zagleda od daleč tri fantiče, ki so od mraza dergetali in s zobmi klepetali, oznobe na rokah in sinjklato obličje imeli, da bi jih vsaka duša omilovala. Naj manjši deček se je britko jokaj, sestrice njegove si zastonj prizadevajo vmiriti ga, obrisovajo mu s svojimi predperti solze, da bi mu na licih ne oledenele. Viditi te na pol smerznjene reveže Dragotina tako močno gane, da ni mislil več na mraz, ki ga čuti, temuč teče jaderno k svojej materi, in objema jo rekoč: oh mama, jaz pridem vas nekaj posebnega prositi! Tamo zverha je tista izbica, ki je prazna; dovolite, da bi se poslužil je in noter raznetil. Gospa Lidon, ki je ravno opraviti imela, mu vse dovoli brez da bi vprašala zakaj.

Dragotin ves zadovoljen leti iskat Petra, ki je u hiši peči netil. Bi potrebno bilo, reče mu, da bi ti gori v rumenej izbici lepo razkuril, jaz ti bodem pomagal derva nositi, da bodeš hitrejši storil; ako se ti pospešiš, ti bodem jako dober. Morete storiti! gosp. Dragotinček, že veste, da me s tako vljudnim obnašanjem napravite k čemur hočete. Idite in samo to storite, da mi klesčce za vogle in mēh za razpihati prinesete, v petih zmežkih (minutah) bodete tak ogenj imeli, da bi se mogel vol na njem speči.

(Dalje sledi.)

Pomladanska.

Ko pomlad prihaja,	Ko ptičce vesele
Ko solnce zasije;	Spet k nam priferlijo
Se serce mi taja	Iz ptuje dežele
Sladkejši mi bije;	In gaj oživijo;

Ko jagnjiči budno Takrat od veselja
Po trati skakljajo, Čnem radostno peti,
In sercu, ki trudno, In vnema se želja,
Veselje spet dajo; Vse brate objeti.

Skrivna učenica.

Županova Jerica je vselej, kadar so odkosili, in drugi otroci po svojih igračah šli, nekam zginula, da nobeden ni vedel kam in kako. Kadar je pa bilo čas v šolo iti, se je zopet prikradla in se odpravila k učenju. To se je godilo več časa. Stareji bratec, ki je to že davno zapazoval, sklene, da bo Jerico precej pri prvi priložnosti pasel in poiskal, da bo vedel, kaj ima vsaki dan tako gotovega in skrivnega. Ko drugi dan Jerica zopet po navadi vun gre, stopi tudi Lukec za njo, in gleda, kam da bo šla. Jerica gre naravnost po vertu doli v samotno dolinico, kjer je bila senca gostega germovja. Bratec gre tudi precej doli, in ko počasi proti germiču stopa, kuka in posluša, sliši neke besedice počasi izrekovati in ponavljati. Zdaj zagleda natanko skozi vešjice, in vidi Jerico, in pri nji še eno drugo — Bajtarjevo Reziko — sedeti, kateri pazno v bukvice kaže in jo besede izrekovati in brati uči. Lukec gre nazaj in pove svojim staršem, kje in kako je Jerico dobil, in vsi so bili veseli, da je Jerica tako dobra, da je čas, ki so ga drugi otroci zaigrali, tako lepo obrnila.

Od zdaj za naprej, so djali oče, naj pride Bajtarjeva Rezika le naravnost k nam, in tukaj naj se učite, kakor jima je ljubo in drago. — Skrivaj dobro storiti je lepo delo.

A. Praprotnik.

Pomoč o pravem času.

Sveti Kolumban je u Vogeščih gorah, na podertinah razpadlega grada Anegraj, neki samostan postavil. Zlo divja, kamenitna in brez prebivavcev je bila tajista okolica. Vkljub neizmernej zadovoljnosti je vendar Kolumban s svojimi tovarši večkrat nevarnost terpel, pomanjkenja na živežu poginiti. Alj čudno je vselej previdnost za-nje skerbela. Nekdaj je bil eden

zmed njih zlo bolen. Vsi so bili u strahu, da bi bolnemu bratu nič druzega, kakor drevesno skorjo in neke divje zelišča ga pokrepčati podati ne mogli. Kakor u vsih časih potrebe so tudi zdaj vzeli svoje pribežališče k molitvi. Ni trenutek terpelo, kar neke ure od samostana prebivajoči kmet u samostan pride. Mnogo s kruhom in marsikterimi drugimi okrepčavnimi rečmi naloženih konjev pripelja seboj. Dobri kmet pravi: že tri dni je me misel, brumni puščavniki u Anegraji se znajdejo u naj večej potrebi, noč in dan preganjala. Zadnjič se nisim več mogel znotrajnemu nemiru zoperstaviti. Vroče se mu puščaniki zahvalijo, kateri jih še za njih priprošnjo pri Bogu za svojo bolno ženo poprosi. Pri tej priči se poda Kolumban s brati u cerkev. Še prej, da mož k domu pride, je bila ona že popolnoma zdrava. Glejte moč molitve! Incko.

Otroci! kdo ve povedati?

1. Ktero cesto je treba iti, da spet na tisto mesto prideš, odkod si začel hoditi, brez da bi se obernul?
2. Kaj vse greje in vedno gori, pa vendar dima ne daje in nikolj ne zgori?
3. Kaj je to, ki vsake 4 dni vmira, vmerje in zibne, une 14 dni se pa spet pokaže, raste in dozori?

Drobtinčice.

* Dobili in prebrali smo knjižico pod naslovom: „Anleitung zum Lese-Unterrichte mit Berücksichtigung der neuen Lesebücher.“ Knjižica je polna djanske zvédnosti, in vstreže posebno unim, koji u šolstvu naprej prestopajo. Obžalujemo pa samo to, da ni slovenska, ker bi se ravno prva knjižica u navodu branja naj več morala od marsikterih nemških posebnosti razločevati. — Prosimo in opomnemo véstega spisatelja ovega svezka, zvésto obljube deržati se, da bodemo skorej 2. in 3. svezek za višji čitavni uk sprimiti mogli.

* Deželni poglavar Dolno-avstrianski, gosp. Dr. Eminger, si je naročil dvajset iztisov šolskega časopisa: „Der österreich-

chische Schulbotho“, u te namen, da se naj med vboge podučitelje na Dolno-avstrijskem razdelijo. Slišimo od več strani, da bi si tudi marsikteri slovenski učitelj in podučitelj rad omislil „šolskega prijatelja“ — pa ne more, ker mu skorej za suh kruh terdo gre.

* Da so učitelji in podučitelji slabo plačani, je celemu svetu znano; vendar tole, kar za gotovo zvemo, ni za verjeti: Nek podučitelj, ki mora 120—130 otrok učiti, prejema na mesec le samo 4 fl. sr. in prazno jizbico. Za južino mora pa plačati 8 fl. sr. Po tem taj si pridela vsak mesec 4 fl. sr. dolga! Na tako dobro službo mora se človek 6—8 let pripravljati, drago u mestu živeti, si debelih knjig za visok denar kupovati in se več kot 20 predmetov učiti. — Kdaj bode kej sonce zasijalo za borne učitelje in podučitelje. Ni se čuditi, da si oni, zapustivši tako službo, ki jih ni u stanu saj revno rediti, svoj kruh kjedrugod iščejo.

* Iz Gradca. Da bi se potrebi, želji in ravnopravnosti zadostilo, so prečastiti šolski svetovavec g. Hermann že lani vis. ministerstvu predlog slovenskega učitelja na nižji rečni šoli, to je, v bivšima letoma šterttega razreda v Gradcu podali. Vis. ministerstvo je učenika dovolilo, pristavši, da se mu bode, ako skušnja potrebo tega poduka poterdi, pristojna nagrada ali plača odmerila.

Ker je ti sklep sred šolskega leta v Gradec prišel in se učencom oznanil, se nismo nadjali, da bi se njih veliko za slovenski poduk oglasilo — in glejte vendar se jih je dalo blizo 60 zapisati Slovincov in Nemcov, ki (skoro vsi) po 24 kr. sr. mesečne učnine učitelju plačujejo. Po pravici se tedaj smemo zanašati, da se jih bode o začetku drugega šolskega leta precej več v tej šoli za slovenščino potegnilo, in očitno je, da so nepristrani prečastiti g. svetovavec ne samo ravnopravnosti zadostili, temuč tudi potrebi in želji mnogih vstregli. Hvala, priserčna hvala Jim za njih blagi trud. Bog daj, da bi se Jim povsodi v naših zadevah tak lepo vdalo, kakor pravično to želijo, in dobro bi bilo za naše šole. Tudi naših slovenskih „besed“ se radi vdeležijo. Ž.